

УДК 371

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-0409.2024.1.3>

Бондаренко З. П.

кандидат педагогічних наук, доцент,

декан факультету психології та спеціальної освіти

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

e-mail: bzp0105@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0739-7007

Researcher ID: S-7488-2018

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ РОДИН У ВОЄННИЙ ЧАС

У статті розглянуто особливості організації волонтерської роботи студентської молоді в умовах воєнного часу, зокрема сутність діяльності структурного підрозділу закладу вищої освіти як громадського об'єднання – Центру соціальних ініціатив і волонтерства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Мета статті: теоретико-практичне висвітлення сучасних викликів та можливостей розвитку волонтерської роботи з дітьми внутрішньо переміщених родин в умовах воєнного стану. Питання надання допомоги особам, які постраждали від російської агресії, наразі є актуальними.

Науковою новизною є детальне вивчення поняття сутності волонтерської роботи в умовах воєнного стану, здійснення аналізу викликів та можливостей розвитку волонтерства в закладі вищої освіти, розгляд інструментів, які можуть сприяти розвитку волонтерства нині та в майбутньому.

Висновки дослідження. В умовах війни, розпочатої російською федерацією проти України 24 лютого 2022 року, значущість волонтерства як суспільно корисного явища суттєво підвищилася: кількість громадян України, залучених до благодійної та волонтерської діяльності, суттєво зростає і продовжує збільшуватися. У статті проаналізований феномен волонтерства в Україні, пов'язаний саме з початком воєнних дій та нетерпимості громадян до чужого горя й цинічності влади країни-агресорки, яка розв'язала жорстоку війну. Розглянуті форми і методи діяльності волонтерів з дітьми внутрішньо переміщених родин у створеному у м. Дніпро соціально-психологічному центрі (Rehab-Centr), висвітлені благодійні заходи та добродійні справи студентів-волонтерів. Розглянуті можливості залучення до волонтерської діяльності з дітьми ВПО здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами, використання можливостей діяльності лабораторії інклюзивного навчання факультету психології та спеціальної освіти, забезпечуючи безбар'єрне, толерантне і повноцінне здобуття вищої освіти учасниками процесу.

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, повномасштабне вторгнення, внутрішньо переміщені особи, заклад вищої освіти, воєнний стан.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження обумовлюється зростанням ролі інституту волонтерства як суб'єкта державотворення в умовах військово-

вої агресії Росії проти України. Вказує на значущість цього інституту і те, що до військових загроз додалися різноманітні виклики економічного, енергетичного, демографічного характеру, у вирішенні яких активно беруть участь волонтери. Відзначимо, що роль волонтерських організацій у період дії воєнного стану особливо зростає [1; 5; 11].

Взаємодія з дітьми внутрішньо переміщених родин, які переживають складні часи в своєму житті – втрату близьких, руйнування населених пунктів, адаптацію до нових умов, пошук друзів, емоційні розлади, постійну тривожність, розпач, стали важливими питаннями доброчинної діяльності студентської молоді, яка опікується цими проблемами. Звісно, що сучасна волонтерська робота здійснюється вповні для багатьох категорій людей, які постраждали від російської агресії. Особливої уваги потребують діти, які боляче переживають ці події, не можуть впоратися зі своїми емоціями тощо. Ось саме для них і потрібна допомога як благодійна, так і волонтерська. Добре, що першими приходять на допомогу молоді люди – студенти-волонтери, і це є конкретним завданням майбутніх психологів, педагогів, які навчаються за освітніми програмами 053 «Психологія» та 016 «Спеціальна освіта» у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара. Для успішної волонтерської діяльності необхідно розглянути усі напрацювання як в практичному, так і в теоретичному сенсі, виробити власну модель поведінки у взаємодії з дітьми із родин внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО). Звісно, що маємо ґрунтовно розглянути сучасні можливості використання дієвого соціально-педагогічного ресурсу – волонтерської діяльності у воєнний час. Останнім часом виникають питання щодо поліпшення здійснення доброчинної діяльності для тих, хто цього потребує. То ж розглянемо, які є досягнення в цій сфері та проблеми щодо розвитку волонтерів загалом в країні та в Дніпрі зокрема.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Волонтерська діяльність як інститут громадянського суспільства є предметом наукових розвідок дослідників О. Безпалько, О. Белишева, І. Ващенко, Д. Веденєєва, О. Гордилової, А. Котелевець, Т. Логвиненко, Т. Лях, Г. Мельничук, В. Петровича, О. Турчак, С. Харченка, О. Фоміної та ін. Проте ці дослідження зосереджені на узагальненому описі практичних аспектів реалізації волонтерської діяльності, а також на незначному описі волонтерського руху в Україні після подій 2014 року. Події останнього часу зумовили звернення дослідників до питань надання волонтерських послуг великій аудиторії людей, хто потребує допомоги.

На сучасному етапі дослідження вітчизняних учених Я. Блохи, О. Касперович, С. Ніцполь, Є. Нестеренка, О. Панькова, О. Томчука, С. Яремчука присвячені розгляду низки питань, як розвивався волонтерський рух в Україні протягом воєнного часу, які його правові та соціально-психологічні засади, як надається допомога військовим та їхнім сім'ям, людям, які вимушені покинути рідні домівки тощо [1; 5; 7; 9; 11; 12].

У статтях науковців і практиків розглядаються важливі питання волонтерської діяльності в Україні з наведенням окремих порівнянь з досвідом інших держав або наведенням порівнянь з історичних подій минулого країни тощо. Зокрема проаналізовано базові закони, які регулюють питання волонтерства у країнах Європи, відповідно до яких встановлено, що волонтерство сьогодні в багатьох державах розвивається поза державним апаратом, та є, по суті, ініціативою та самоорганізацією пересічних громадян, які працюють на добровільній основі на благо інших [1; 5; 7; 11].

У останніх наукових розвідках теж досліджуються поняття «волонтер», «волонтерський рух», «волонтерська діяльність», «волонтерство» і визначаються види «волонтерської діяльності» (організаційна, формальна та неформальна, державна, соціальна, проєктна, медіаволонтерство), розширюються змістові характеристики тощо. Указано, що «волонтер – це доброволець на військовій службі або у сфері соціальної, гуманітарної, екологічної допомоги; добровільна участь іноземних громадян у війні на боці жертв агресії»; «ключовою характеристикою волонтерства і важливою частиною соціальної поведінки людини є добровільна діяльність»; «волонтерський рух – це добродійна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот і суспільства»; «волонтерська діяльність визначається як діяльність, під час якої людина витрачає свій вільний час, енергію, навички та знання для користі іншої особи чи групи» [1; 2; 4]. Отже, дослідниками проаналізовані певні статті та нормативно-правові акти, які регулюють інститут волонтерства і потребують змін в умовах воєнного часу [1; 7; 8; 11].

Наприклад, у статті С. Яремчука, А. Семенюк-Прибатень, В. Адамовського «Правові інструменти розвитку волонтерства в Україні: на виклики воєнного часу» розглянуто феномен волонтерства в Україні, адже цей інститут у державі започатковано з 1992 року, однак практично сплеск волонтерства почався під час Революції Гідності, продовжився з початком воєнних дій на сході України та набув масового характеру від дня повномасштабного вторгнення в Україну військ російської федерації в лютому 2022 року. Це вказує на те, що найдієвішим інструментом розвитку волонтерства в Україні є суспільно-моральна свідомість громадян, яка полягає у самоорганізації, нетерпимості до чужого горя та високому рівні патріотизму. Крім того, у статті окреслено і такі важливі інструменти волонтерської діяльності, як освіта, просвітницька робота престижу волонтерської діяльності, цифровізація освіти, популяризація волонтерського руху засобами соціальної реклами тощо [11].

Я. Блоха відзначає, що загалом, світоглядні засади волонтерства в сучасній Україні, особливо в умовах війни, базуються на неприбутковості, відкритості, безпечності та співпраці з державними структурами і військовими. Волонтери діють на основі своїх особистих цінностей та переконань, що дозволяє їм допо-

магати без надання політичних послуг чи місцевих вигод. Важливою складовою волонтерської діяльності в умовах війни, – відзначив дослідник, – є також співпраця з державними та міжнародними організаціями, що дозволяє максимально ефективно надавати допомогу постраждалим та забезпечувати військових необхідними засобами. Українські волонтери є прикладом взаємодії громади та держави, яка сприяє забезпеченню безпеки і допомозі постраждалим. Вони показали, що волонтерство може бути ефективним інструментом в боротьбі з війною та її наслідками. Багато волонтерських організацій надали безкоштовну медичну допомогу, взяли на себе обов'язки забезпечення військових необхідними речами та військовою технікою, організували евакуацію людей з зони бойових дій, надали психологічну підтримку військовослужбовцям та їх родинам. Крім того, волонтерство в Україні базується на принципах демократії, рівноправності та толерантності. Кожен, хто хоче допомогти, може стати волонтером, незалежно від статі, віку, національності та релігійних переконань. Волонтерство об'єднує людей навколо спільної мети – допомогти тим, хто потребує допомоги [1, с. 85].

Водночас більш детального висвітлення потребує саме питання дієвих організаційних інструментів розвитку волонтерства в Україні в умовах війни щодо підтримки родин ВПО та особливо – створення для дітей з цих родин умов розвитку й успішної адаптації до соціуму.

Мета статті: теоретико-практичне висвітлення сучасних викликів та можливостей розвитку волонтерської роботи в умовах воєнного стану з дітьми внутрішньо переміщених родин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Волонтерська діяльність є одним із найважливіших напрямів соціальної роботи в Україні під час воєнного стану. Велика кількість внутрішньо переміщених осіб вимагає підтримки та допомоги з боку суспільства. Волонтерська діяльність залишається актуальною темою для науковців і практиків: є яскравим прикладом об'єднання суспільства.

Варто пригадати, що волонтерство – це добровільна, безоплатна діяльність, спрямована на користь суспільству або окремим його членам. Волонтери займаються різними видами діяльності, такими як допомога в лікарнях, підтримка екологічних проєктів, робота з дітьми різного віку, підлітками, людьми похилого віку чи особами з обмеженими можливостями, організація благодійних заходів та багато іншого. Це завжди було актуальним, а нині – тим паче.

Нагадаємо, що основні характеристики волонтерської роботи включають добровільність, альтруїзм і безоплатність. Волонтерська діяльність може бути як індивідуальною, так і організованою в межах певних організацій або проєктів. Волонтерство допомагає не лише тим, кому надається допомога, але й самим волонтерам, надаючи їм можливість розвиватися, здобувати нові навички, знайомитися з новими людьми.

Після повномасштабного вторгнення російської федерації Україну охопила нова потужна хвиля волонтерства і благодійництва. Бажаючими допомагати

долати виклики війни взялися і дорослі, і діти, і люди старшого віку, незалежно від професії і своїх можливостей. Майже одразу українці почали об'єднувати свої волонтерські ініціативи заради допомоги одне одному та державі. Спочатку – через особисті зв'язки (друзі, родичі, колеги, сусіди, знайомі). Однак вже незабаром з'явилися спеціальні платформи, де небайдужі громадяни координували та об'єднували зусилля, як-от: <https://platforma.volunteer.country/>, <https://palyanytsya.info/>, <https://spivdiia.org.ua/> та інші. Тож волонтерство в усіх регіонах України стало помітнішим, визнаним та ефективнішим у діяльності [5].

Одним з основних викликів є необхідність забезпечення безпеки дітей під час воєнного часу. Волонтери повинні мати відповідні знання та навички щодо захисту дітей від фізичних та психологічних травм. Для цього важливо забезпечувати волонтерів необхідним психологічним інструментарієм.

За останні роки волонтерська робота з дітьми стала актуальним та важливим аспектом допомоги. Сучасні виклики волонтерської діяльності у воєнний час створюють нові можливості для розвитку цієї сфери і в умовах закладу вищої освіти. У цій складній ситуації волонтерство стало одним з найважливіших засобів підтримки військових та постраждалих від війни в Україні. Здобувачі вищої освіти – волонтери громадського об'єднання – Центру соціальних ініціатив і волонтерства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара об'єднуються навколо спільної мети, щоб зробити свій внесок у боротьбу з російською агресією та надання допомоги потерпілим дітям. Важливою ланкою волонтерської роботи є психолого-педагогічна підтримка дітей внутрішньо переміщених осіб. Волонтери повинні мати вміння та навички роботи з дітьми, які пережили стресові або травмуючі ситуації, постійно покращувати свої знання, вміти здійснювати комплексний підхід до вирішення різного роду ситуацій, вміти комунікувати з їхніми родинами та оточенням [2; 6].

Розвиток волонтерської діяльності за нинішніх умов вимагає сучасного підходу та неперервного навчання й самовдосконалення. Волонтери повинні вдосконалювати свої навички щодо роботи з дітьми, опановувати нові методи та техніки допомоги, співпрацювати з іншими фахівцями у сфері соціальної роботи та психології. Саме це й практикується під час роботи Школи волонтерів, яка тісно взаємодіє з психологічною службою університету, іншими структурами. Важливим пунктом навчання волонтерів було визначення питань правового врегулювання волонтерської діяльності в Україні. У квітні 2011 р. прийнято Закон України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 № 3236-VI. До цього закону потім були внесені зміни, які полягали у скасуванні необхідності надання організаціям статусу волонтерських, дозволялась волонтерська діяльність на території проведення антитерористичної операції, передбачена грошова компенсація сім'ям волонтерів, які загинули, або були поранені під час військових подій, а також укладання договорів про добровільну роботу у волонтерській організації. Закон України від 15.08.2022 р. № 2519-IX Про внесення змін до Закону України

«Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності врегулює суспільні відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні. Основним завданням цього документу є забезпечення ефективного регулювання правовідносин, що виникають в процесі провадження волонтерської діяльності в Україні, сприяння розвитку волонтерського руху в Україні, підвищення якості надання волонтерської допомоги. Зокрема, закон уточнює терміни «волонтерська діяльність», «волонтер», знімає обмеження для здійснення волонтерської діяльності організаціями та установами, уточнює права та обов'язки волонтерів і організацій та установ, які залучають до своєї діяльності волонтерів, пояснює особливості відшкодування витрат, пов'язаних з наданням волонтерської допомоги. Закон також вносить зміни щодо добровільного страхування життя і здоров'я волонтерів на період надання волонтерської допомоги організаціями та установами, які залучають до своєї діяльності волонтерів. Зокрема доповнено напрямками діяльності, а саме: надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру; надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану [1; 8].

Важливою складовою волонтерської діяльності під час війни є співпраця з державними структурами та військовими. Волонтери Центру соціальних ініціатив і волонтерства тісно співпрацюють з військовими медиками, військовими психологами та іншими фахівцями, щоб надати максимальну допомогу постраждалим та забезпечити військових необхідними засобами. Важливим завданням волонтерів є сприяння соціальній інтеграції дітей ВПО. Це може включати організацію спільних заходів, ігрової діяльності, гуртків, що сприяють формуванню позитивних взаємостосунків, дружби, комунікації та соціальних навичок. Робота з дітьми передбачає творчий розвиток та застосування актуальних засобів розвитку дітей внутрішньо переміщених родин. Студенти-волонтери часто використовують такі форми роботи як: арт-терапевтичні техніки, проведення майстер-класів, розвивальних вправ-ігор на дрібну моторику, руханки, міні-тренінги, малювання, піскову терапію тощо.

Студенти-волонтери Центру соціальних ініціатив і волонтерства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара [2; 6; 9] мають певний досвід у роботі з такою категорією дітей, бо проводили для них арт-терапевтичні заняття, різноманітні майстер-класи, позитивну терапію спільно з провідними психологами з Психологічної служби університету. Для волонтерів було важливим вміти знижувати стрес, корегувати негативні емоції, які відчуває дитина, та вміти налаштовувати позитивну атмосферу й створювати доброзичливе середовище, де дитині не буде загрозувати небезпека. Під керівництвом психологів волонтери дбали про формування резильєнтності у їх маленьких друзів з родин ВПО.

В організації групової діяльності волонтерам важливо вміти знайти та налагодити комунікацію в середині сформованого дитячого колективу, в студентів повинні бути певні ритуали на початку та в кінці заняття. Наприклад, перед тим, як почати заняття, вони сідають в коло та діляться позитивним настроєм. Завершувати заняття також потрібно, позитивно підкріплюючи результат спільної роботи дітей.

Констатуємо, що за останні роки волонтерська робота з дітьми, які вимушено переїхали зі своїх територій до м. Дніпра, стала актуальним та важливим аспектом різноманітної допомоги з боку студентської молоді. Відомо, що сучасні виклики волонтерської діяльності у воєнний час створюють нові можливості для розвитку цієї сфери. Але окрім досягнень є й проблеми в організації подібної роботи – це зміна волонтерів, труднощі в навчанні через їх часту відсутність, блекаут тощо.

Одним з основних викликів є необхідність забезпечення безпеки дітей під час воєнного стану. Ми розуміємо, що волонтери повинні мати відповідні знання та навички щодо захисту дітей від фізичних та психологічних травм. Для цього важливо забезпечувати волонтерів необхідними засобами, психологічними техніками та підтримкою з боку благодійних та громадських організацій, що координують волонтерську діяльність.

Іншим важливим аспектом є психолого-педагогічна підтримка дітей внутрішньо переміщених осіб. Волонтери повинні мати навички взаємодії у роботі з дітьми, які пережили стрес та травми, а також уміння працювати з їхніми родинами й близьким оточенням. Забезпечення ефективної психолого-педагогічної допомоги є важливим елементом успішної волонтерської роботи з дітьми у воєнний час. До цього долучається студентська психологічна служба.

Забезпечення доступу до якісної освіти – ще одна важлива сфера волонтерської роботи з дітьми ВПО. Волонтери можуть організувати навчальні програми, проводити уроки та тренінги, тематичні майстер-класи, що сприяють розвитку мислення, навичок та знань у маленьких підопічних. Так, з досвіду практичної волонтерської діяльності в Рехаб-центрі з допомоги дітям ВПО, можна зазначити, що популярними серед дітей стали майстер-класи з петриківського розпису, з бісероплетіння, створення ляльки як оберега, оформлення листівок бійцям ЗСУ тощо. До вподоби стали екскурсії по місту, по визначних об'єктах архітектури, до Наукової бібліотеки університету, Акваріуму, Зоомузею тощо. До волонтерської роботи долучаються також і здобувачі освіти з особливими освітніми потребами (далі – ООП), які є учасниками соціально-педагогічного проєкту лабораторії інклюзивного навчання, що успішно діє на факультеті психології та спеціальної освіти ДНУ.

Одним із завдань волонтерів університету є сприяння соціалізації дітей ВПО, їхній достатній адаптації в соціумі, до якого вони вимушені потрапити й перебувати нині у м. Дніпрі. З метою попередження високого рівня тривожності, фрустрації, стресу у дитини можна рекомендувати організацію спільних захо-

дів, ігор, гуртків, що сприяють формуванню дружби, комунікації та соціальних навичок. Волонтери можуть стимулювати творчий розвиток дітей ВПО через проведення креативних майстер-класів, художніх занять, музичних та театральних заходів. Це допомагає дітям виражати свої почуття та емоції через творчість. Наприклад, діти в Рехаб-центрі (м. Дніпро, вул. Воскресенська, 23) долучилися до низки святкових заходів, приурочених до певних подій, де самі діти є розробниками сценаріїв святкових подій, режисерами та виконавцями. Ці події висвітлюються в соціальних мережах та на сторінці БФ «За майбутнє України» у Фейсбуці.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Повномасштабне вторгнення в Україну військ російської федерації поставило нашу країну перед новими викликами, які потребують нових удосконалених інструментів волонтерської діяльності підвищення престижу цього виду зайнятості та залучення якомога більшої кількості потенційних добровольців до цього виду діяльності. Тому у проаналізованих наукових статтях [1; 3; 4; 5; 7; 8; 11; 12] нами були використані описані авторами окремі інструменти волонтерської діяльності, які допоможуть розвитку та популяризації волонтерства в майбутньому. Це зокрема приділення особливої уваги питанню волонтерства в освітньому процесі та виховання дітей з відчуттям глибокого патріотизму, відданості й мужності.

Загалом, сучасні виклики волонтерської роботи з дітьми у воєнний час вимагають комплексного підходу та співпраці між волонтерами, організаціями та державними структурами. Розвиток цієї сфери допомагає забезпечити безпеку та благополуччя дітей, які переживають воєнний конфлікт, та сприяє формуванню мирного та гуманного суспільства. І саме залучення студентської молоді до волонтерства у воєнний час є вкрай важливим завданням освітніх закладів.

Волонтерська діяльність є важливою складовою допомоги дітям внутрішньо переміщених родин. Волонтери повинні здійснювати комплексний підхід та вміти співпрацювати з іншими фахівцями. Розвиток волонтерства допомагає забезпечити безпеку та благополуччя дітей, які переживають воєнний конфлікт, та сприяє формуванню мирного й гуманного суспільства. Для цього використовуємо усі можливості, дбаємо про майбутнє. Цікавою пропозицією, на наш погляд, є думка Ю. Цехмістера [12, с. 49], який у своїй праці приділив особливу увагу цифровізації освіти. На основі міркувань та досліджень автора необхідно розробити інтегративний курс чи платформу, яка зробить цю сферу доступною для українських користувачів. Наразі існує модель інтеграції технологічного забезпечення в освітній процес, яка може мати значення для української парадигми. Автором було слушно зауважено, що інтеграція цифрових технологій підвищує мобільність й адаптивність навчального процесу, що особливо важливо в умовах післявоєнної відбудови та заохочення українських абітурієнтів повертатися до державних закладів освіти. Отже,

можна прогнозувати, що провідним трендом у повоєнні часи стане цифровізація – створення цілісної ІТ-інфраструктури в державі, що забезпечить розвиток культури користування інформаційними технологіями в освітньому процесі, що безпосередньо впливатиме і на волонтерську діяльність. Розробка цих можливостей – на часі.

Попри певні успішні історії студентського волонтерювання все ще залишаються проблеми, які необхідно вирішувати. Наприклад, це і оновлення форм волонтерської роботи, і особливості навчання волонтерів, і надання фінансової підтримки на витрати у роботі з дітьми, заохочення волонтерів та благодійників тощо.

Подальшим дослідженням можуть бути питання щодо навчання волонтерів сучасним ігровим технікам у роботі з дітьми, які пережили психологічну травму.

Список використаних джерел і літератури

1. Блоха Я.Є. Світоглядні засади волонтерства в Україні в умовах війни. *Філософські обрії*. 2023. № 47. С. 81–88.
2. Бондаренко З. П. Соціально-педагогічне волонтерство як бренд сучасної студентської молоді. *Вісн. Ун-ту ім. Альфреда Нобеля. Серія : Педагогіка і психологія*. 2019. № 2. С. 130–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vduer_2019_2_17.
3. Веденєєв Д. В., Турчак О. В. Волонтерський рух в Україні в ході російсько-української війни: ризики праці та форми державного і громадського визнання. *Військово-науковий вісник*. Львів, 2018. Вип. 30. С. 206–216.
4. Голуб В. Л. Волонтерська діяльність в системі взаємовідносин держави та суспільства : дис. ... канд. наук із держ. управ. : 25.00.01. Київ, 2016. 247 с. URL: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/59f33cfd-ca50-4ada-ba6e-838a166dddbc.pdf>.
5. Волонтерство за рік повномасштабної війни: як небайдужі громадяни формують надійний тил для захисників України. URL: <https://cedem.org.ua/news/volonterstvo-za-rik/>.
6. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях ; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. К. : Версо-04, 2012. 288 с.
7. Панькова О. В., Касперович О. Ю. Український волонтерський рух в умовах збройної російської агресії в контексті національних та глобальних викликів і можливостей повоєнного відновлення країни. *Журнал європейської економіки*. 2022. Том 21, № 3. С. 277–290.
8. Про внесення змін до Закону України «Про волонтерську діяльність» щодо підтримки волонтерської діяльності: Закон України від 15.08.2022 р. № 2519-IX. URL: <https://document.vobu.ua/doc/14674>.
9. Хмаренко В.В., Бондаренко З.П. Арт-терапія у роботі з дітьми внутрішньо переміщених осіб. *Актуальні проблеми спеціальної педагогіки, психології та фізичної терапії* : Зб. наук. праць, 2023. С. 282–285.
10. Чайка І. Ю. Волонтерство: сутність феномена та особливості його функціонування в сучасній Україні. *Грані*. 2017. Т. 20, № 7. С. 72–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2017_20_7_10.
11. Яремчук С.С., Семенюк-Прибатень А.В., Адамовський В.І. Правові інструменти розвитку волонтерства в Україні: на виклики воєнного часу. *Академічні візії*. Випуск 17/2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/223/211>.
12. Tsekhmister Y. Education of the future: from post-war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*. 2022. № 2(2). P. 42–52. <https://doi.org/10.57125/fed/2022.10.11.28> (date of access: 08.04.2024).

References

1. Blokha, Ya.Ie. (2023). Svitohliadni zasady volonterstva v Ukraini v umovakh viiny [Worldview of volunteering in Ukraine during the war]. *Filosofski obrii*, 47, 81–88 [in Ukrainian].
2. Bondarenko, Z.P. (2019). Sotsialno-pedahohichne volonterstvo yak brend suchasnoi studentskoi molodi [Social and pedagogical volunteering as a brand of modern student youth]. *Visn Un-tu im. Alfreda Nobelia. Pedahohika i psykholohiia*, 2, 130–137 [in Ukrainian].
3. Viedienieiev, D.V., & Turchak, O.V. (2018). Volonterskyi rukh v Ukraini v khodi rosiisko-ukrainskoi viiny: ryzyky pratsi ta formy derzhavnoho i hromadskoho vyznannia [Volunteer movement in Ukraine during the Russian-Ukrainian war: risks of work and forms of state and public recognition]. *Viiskovo-naukovi visnyk. Lviv*, 30, 206–216 [in Ukrainian].
4. Holub, V.L. (2016). Volonterska diialnist v systemi vzaiemovidnosyn derzhavy ta suspilstva [Volunteering in the system of relations between the state and society]. *Candidate's thesis*. Kyiv. Retrieved from: <http://academy.gov.ua/pages/dop/137/files/59f33cfd-ca50-4ada-ba6e-838a166dddbc.pdf> [in Ukrainian].
5. Volonterstvo za rik povnomasshtabnoi viiny: yak nebaiduzhi hromadiany formuiut nadiinyi tyl dlia zakhysnykiv Ukrainy [Volunteering in a year of full-scale war: how concerned citizens form a reliable rear for Ukraine's defenders]. Retrieved from: <https://cedem.org.ua/news/volonterstvo-za-rik/> [in Ukrainian].
6. Bondarenko, Z.P., Zhuravel, T.V., & Liakh, T.L. (2012). Menedzhment volonterskykh hrup vid A do Ya [Management of volunteer groups from A to Z] [in Ukrainian].
7. Pankova, O.V., & Kasperovych, O.Yu. (2022). Ukrainyskyi volonterskyi rukh v umovakh zbroinoi rosiiskoi ahresii v konteksti natsionalnykh ta hlobalnykh vyklykiv i mozhlyvostei povoiennoho vidnovlennia krainy [Ukrainian volunteer movement in the context of armed Russian aggression in the context of national and global challenges and opportunities for post-war reconstruction of the country]. *Zhurnal yevropeiskoi ekonomiky*, 21(3), 277–290 [in Ukrainian].
8. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro volontersku diialnist» shchodo pidtrymky volonterskoi diialnosti: Zakon Ukrainy vid 15.08.2022 r. No 2519-IX [On Amendments to the Law of Ukraine «On Volunteer Activity» to Support Volunteer Activity]. Retrieved from: <https://document.vobu.ua/doc/14674> [in Ukrainian].
9. Khmarenko, V.V., & Bondarenko, Z.P. (2023). Art-terapiia u roboti z ditmy vnutrishno peremishchenykh osib [Art therapy in work with children of internally displaced persons]. *Aktualni problemy spetsialnoi pedahohiky, psykholohii ta fizychnoi terapii*, 282–285 [in Ukrainian].
10. Chaika, I.Yu. (2017). Volonterstvo: sutnist fenomena ta osoblyvosti yoho funktsionuvannia v suchasni Ukraini [Volunteerism: the essence of the phenomenon and peculiarities of its functioning in modern Ukraine], 20(7), 72–79. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2017_20_7_10 [in Ukrainian].
11. Iaremchuk, C.C., Semeniuk-Prybaten, A.V., & Adamovskyi, V.I. (2023). Pravovi instrumenty rozvytku volonterstva v Ukraini: na vyklyky voiennoho chasu. Akademichni vizii [Legal Instruments for the Development of Volunteerism in Ukraine: Meeting the Challenges of Wartime], 17. Retrieved from: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/223/211> [in Ukrainian].
12. Tsekhmister, Y. (2022). Education of the future: from post-war reconstruction to EU membership (Ukrainian case study). *Futurity Education*, 2(2), 42–52. URL: <https://doi.org/10.57125/fed/2022.10.11.28> (date of access: 08.04.2024) [in English].

Bondarenko Z. P.

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Dean of the Faculty of Psychology and Special Education
Oles Honchar Dnipro National University

CURRENT CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR THE DEVELOPMENT OF VOLUNTEER WORK WITH CHILDREN OF INTERNALLY DISPLACED FAMILIES IN WARTIME

The article deals with the peculiarities of organizing volunteer work of student youth in wartime, in particular, the essence of the activity of a structural unit of a higher education institution as a public association – the Center for Social Initiatives and Volunteering of Oles Honchar Dnipro National University.

The purpose of the article is to provide theoretical and practical coverage of current challenges and opportunities for the development of volunteer work with children of internally displaced persons under martial law. The issue of providing assistance to persons affected by Russian aggression is currently relevant.

The scientific novelty is a detailed study of the concept of the essence of volunteer work under martial law, an analysis of the challenges and opportunities for the development of volunteering in a higher education institution, and tools that can contribute to the development of volunteering now and in the future.

Research findings. In the context of the war launched by the Russian Federation against Ukraine on February 24, 2022, the importance of volunteering as a socially useful phenomenon has increased significantly: the number of Ukrainian citizens involved in charitable and volunteer activities has increased significantly and continues to grow. The article analyzes the phenomenon of volunteering in Ukraine, which is related to the outbreak of hostilities and the intolerance of citizens to other people's grief and the cynicism of the authorities of the aggressor country that unleashed the brutal war. The forms and methods of volunteers' activities with children of internally displaced persons in the social and psychological center (Rehab-Center) established in Dnipro are considered, charitable events and charitable deeds of student volunteers are highlighted. The article considers the possibilities of involving higher education students with special educational needs in volunteer activities with IDP children, using the capabilities of the laboratory of inclusive education of the Faculty of Psychology and Special Education, ensuring barrier-free, tolerant and full-fledged higher education for participants in the process.

Key words: volunteering, volunteer activity, full-scale invasion, internally displaced persons, higher education institution, martial law.